

XX A. OKUPACIJŲ ŽALOS MASTAI LIETUVOS EVANGELIKŲ LIUTERONŲ BAŽNYČIAI

Iki šiol siekiama įvertinti sovietinės okupacijos žalą Lietuvos Respublikai, jos gyventojams, organizacijoms. Pažvelgus į sovietinės ir nacių okupacijos žalą, padarytą bažnyčioms, galima teigti, kad Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčia daugeliu požiūrių buvo viena labiausiai nuo okupacijų nukentėjusi tradicinė krikščioniškoji bendruomenė.

Kai laivie prieškario faktai

Iki II pasaulinio karo Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčia vienių lietuvių, vokiečių bei latvių tautybių tikinčiuosius. Didžiausias parapijų tinklas buvo Tauragės bei Šuvalkijos regi-

siekė Lietuvoje įkurti savarankišką vokiečių Liuteronų Bažnyčią, tačiau tam sutrukdė Ostlando nacių saugumo policija (Kauno SiPo ir SD). Vokiečių tautybės liuteronų kunigams buvo uždrausta atlikti religines apeigas, o šios tautybės tikintiesiems drausta netgi lankytis lietuviškoje liuteronų pamaldose. [6] Tai vienas iš nedaugelio atvejų, liudijančių dvasinio gyvenimo suvaržymą okupuotose teritorijose, kuriose nacių režimas deklaravo visišką „religijos laisvę“. Tuo pačiu metu okupacinis režimas propagandos tikslais leido Baltijos žalių Romos katalikų ir Ortodoksų (stačiatikių) bažnyčioms vykdyti religinę misiją Baltarusijoje ir

deportuoti Lietuvos vokiečius, tuometiniame Raseinių (dab. Jurbarko) rajone vietos komunistinė valdžia nesivargino tikrų vokiečių paieška, bet pasirinko lengvesnį kelią – surengė „evangelikų“ surašymą ir, kaip liudija įslaptintos vykdomojo komiteto pažymos, šiuos lietuvių liuteronus įvardijo „vokiečiais“ bei pasmerkė tremčiai. Minėtame rajone tokios vykdomojo komiteto pažymos kaip *prima facie* „vokiškumo“ įrodymas buvo išrašytos 31 šeimai (114 asmenų). Iš viso tokių pažymų išrašyta 46 šeimų atžvilgiu (173 asmenims). Tai rodo, kad konfesinė tapatybė, o ne tariama „vokiečių“ tautybė, tapo šių asmenų represijų priežastimi. „Visi išvežtieji yra lietuviai, grynai lietuviai, pagal dokumentus ir kalbą, niekuo nenusikalte“, – 1945 m. balandį rašė Jurbarko parapijos kun. Jurgis Gavėnis konsistorijos pirmininko pavaduotojui kun. J. Kalvanui. J. Gavėnis liudijimas išsklaido abejones, kad šie asmenys galėjo būti ištremti dėl kokių nors kitų priežasčių. Apie sąvauosius deportuotus tėvus jis rašė: „Žinau gerai, kad manieji nebuvo niekuomet jokiuose įsirašymuose, kuriuos darė vokiečiai.“ [7] „Evangelikų“ surašymo metu „vokiečiais“ buvo identifikuoti net prieškarinės lietuvių liuteronų patriotinės organizacijos „Pagalba“ nariai. Kai kuriais atvejais vokiškumo įrodymu tiesiogiai buvo nurodytas asmens tikėjimas. „Fricas Skėrys – Lietuvos teritorijoje gyvenantis vokiečių, dabartiniu metu išpažįsta liuteronišką tikėjimą.“ [8] Ona Stanaitienė įvardinta vokieete, nes jos sūnus buvo „vokiečių kunigas“, nors liuteronų kun. Julius Stanaitis buvo lietuvių tautybės. 1946–49 m. nuo ligų ir nepakeliamų gyvenimo sąlygų mirė net 84 % iš 812 į Tadžikiją deportuotų tremtinių. [9]

Klaipėdos krašto tremtinių pavadės liudija, kad dauguma jų buvo senieji krašto gyventojai – Liuteronų Bažnyčios nariai. Vis dėlto negalima teigti, kad šių asmenų tremties priežastis buvo jų „vokiškumas“ tikėjimas. Šių tremtinių likimą lemė kiti faktoriai, tarp kurių ne paskutinis buvo jų ankstesnis Klaipėdos krašto gyventojų statusas. Vis dėlto Katyčių ev. liuteronų parapijos tarybos, kurios nariai aktyviai priešinosi vietos valdžios pastangoms uždaryti istorinę bažnyčią, tremties priežastis galėjo būti vietos valdžia dirginęs tarybos narių religinis uolumas. Beveik visi parapijos „dvidešimtuko“ nariai buvo ištremti. [10]

Stalinizmo laikotarpiu komunistinė valdžia represavo 4 iš 9 Lietuvoje likusių kunigų. Pagal Rusijos SFSR BK 58 str. Sibiro tremčiai buvo pasmerkti kunigai Gustavas Rauskinas, Jurgis Gavėnis, Jonas Mizaras, Erikas Leijeris. Du iš jų žuvo Sibiro lageriuose. Procentiniu atžvilgiu Liuteronų Bažnyčia neteko 44,4 % kunigų [11] – daugiau nei kitos tradicinės krikščioniškos bendruomenės (plg. Romos Katalikų Bažnyčia neteko apie 30 % dvasininkų). Ir po Stalino mirties už religinių įstatymų pažeidimus dviems kunigams – Jurgiui Gavėniui ir Jurgiui Sprogui – buvo iškeltos baudžiamosios bylos.

Kita okupacijos žala

Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčia dar kartą neteko dalies savo narių 1958–1960 m. repatriacijos metu. Konsistorijos duomenimis per pirmuosius du repatriacijos metus kraštą paliko 3034 tikintieji. [12] 1961 m. pasibaigus repatriacijai, konsistorija dar skaičiavo apie 23000 tikinčiųjų. [13]

Tokių būdu 1940–1961 m. laikotarpyje Bažnyčia neteko daugiau nei 88 % narių!

Lyginant su kitomis tradicinėmis krikščioniškomis bendruomenėmis, procentiniu požiūriu Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčia neteko daugiausia maldos namų. 1940 ir 1966 m. maldos namų santykis rodo, kad buvo uždaryta arba sugriauta 71 % Liuteronų Bažnyčių (62 iš 87). [14] Klaipėdos krašto Nidos, Pašyšių, Vyžių bažnyčios buvo uždarytos N. Chruščiovo laikotarpio religinio gyvenimo varžymų metu. Sovietinė valdžia antireliginėje politikoje negailėjo net paminklinių liuteronų bažnyčių. Biržų bažnyčia, kuri 1949 m. buvo įtraukta į architektūrinių paminklų sąrašą, komunistinės valdžios sprendimu nugriauta 1961 metais. Prie materialios žalos priskirtina nacionalizuota Bažnyčios žemė bei daugelis kitų Bažnyčios disponuotų pastatų.

Komunistinė valdžia radikaliai sumažino liuteroniškų parapijų skaičių. Vietoje prieškarėje veikusių 84 parapijų, 1948 m. valdžia sutiko registruoti tik 33 parapijas. [15] Tačiau net daliai jų registracija buvo atšaukta Stalino ir Chruščiovo valdymo laikotarpiais. „Išsivysčiusio socializmo“ metu Lietu-

Kėdainių ev. liuteronų parapija 1910 m. su kunigu Paulium Tittelbachu (1865–1951) iki 1941 m. repatriacijos

onuose, ruože palei Latvijos sieną bei autonominiam Klaipėdos krašte, kur bažnyčia taip pat turėjo autonominį statusą ir nebuvo administraciškai pavaldi Kauno konsistorijai. Prieškario laikotarpyje Lietuvoje gyveno 19344 liuteronai, tai yra 8,9 % visų respublikos gyventojų.

1923 m. gyventojų surašymo duomenimis Didžiojoje Lietuvoje gyveno 64538 liuteronų tikybos asmenų – 3,2 % visų gyventojų: lietuvių – 22312 (35 %), vokiečių – 28671 (44 %), latvių – 13555 (21 %). [1]

1925 m. Klaipėdos krašto gyventojų surašymo duomenys rodo, kad krašte liuteronų tikėjimą išpažino 128906 asmenys – 91 % visų gyventojų: iš jų lietuvių – 32596 (25 %), klaidėdiškių (pro-vokiškos orientacijos lietuvių) – 36403 (28,2 %), vokiečių – 56093 (43,5 %). [2]

1940 m. veikė 84 parapijos (53 – Didžiojoje Lietuvoje, 31 – Klaipėdos krašte), [3] kurias aptarnavo 71 kunigas (32 – Didžiojoje Lietuvoje, 39 – Klaipėdos krašte). [4]

Sovietinė ir nacių okupacijos: 1941 ir 1944 m. Bažnyčios narių netekimas

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Maskvos ir Berlyno susitarimu 1941 m. sausio-kovo mėn. vyko gyventojų repatriacija. Jos metu Bažnyčia neteko apie 40,000 narių, tai yra daugiau nei 60 % Didžiosios Lietuvos tikinčiųjų. [5]

Nacių okupacijos metu grįžę vokiečių tautybės liuteronų repatriantai, kartu su kun. Pauliumi Tittelbachu,

zuotas Vilniaus ir Telšių bažnyčias, tačiau toliau sekvstravo kitą komunistų valdžios konfiskuotą turtą – Bažnyčios konsistorijos patalpas Kaune.

1944 m., artėjant frontui, į vakarus pasitraukė dar skaitlinga dalis Didžiosios Lietuvos liuteronų, o rudenį įvykusios evakuacijos metu Klaipėdos kraštą paliko absoliuti dauguma Liuteronų Bažnyčios tikinčiųjų.

Liuteronų tikinčiųjų ir kunigų represijos

Lietuvos liuteronai yra vienintelė tradicinė krikščioniškoji bendruomenė, kurios dalis narių buvo represuoti vien dėl jų konfesinės tapatybės. 1944 m. lapkričio mėn. Maskvai nurodžius

Vilniaus ev. liuteronų kapinių, uždarytų 1958 m., didžioji koplyčia nugriauta apie 1973 m. Jos vietoje iškilo vadinamieji Santuokų rūmai

voje buvo leista veikti tik 27 liuteronų parapijoms – 32 % lyginant su prieškarinio parapijų skaičiumi. Suvalkijoje leista melstis tik vienai Sudargo parapijai. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje liuteronų bažnyčios buvo uždarytos. Klaipėdos parapijai suteikta teisė melstis Stačiatikių Bažnyčios (buvusios liuteronų kapinių koplyčios) patalpose.

Baigiamieji pastebėjimai

Pagrindinė intensyvi Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčios administracinio varžymo priežastimi sovietinės okupacijos metu laikytina rajonų komunistinės valdžios klijuota „vokiečių bažnyčios“ etiketė. Dėl šios priežasties sovietinė valdžia negailestingai uždarinėjo liuteronų bažnyčias bei visapusiškai trūkdė parapijų registracijai. Vis dėlto 1945 m. represijų metu dalis liuteronų nukentėjo ne dėl tariamai „vokiškos“, o vien dėl jų konfesinės tapatybės. Represijos tiesiogiai veikė Suvalkijos liuteronų gyvenimą. Jas patyrė tikintieji ėmę slėpti savo konfesinę tapatybę ir visame regione tapę įregistruoti tik viena parapija. Dėl skaitlingos narių netekties Bažnyčia nepajėgė atitinkamai priešintis administraciniams Bažnyčios gyvenimo varžymams, kurių metu daugiau nei kitos tradicinės krikščioniškos bendruomenės neteko maldos namų, įstengė įregistruoti tik trečdali priekarijė veikusių parapijų.

Sovietinės ir nacių okupacijų padaryta turinė žala Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčiai gali būti įvertinta, tačiau ji niekaip neprilygs patirtai nematerialiai žalai, kuomet repatriacijų ir karo metu Bažnyčia neteko net 88 % tikinčiųjų.

Kun. dr. Darius Petkūnas

[1] *Lietuvos gyventojai*. Pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotinio gyventojų surašymo duomenys. Kaunas, 1926, p. 28.

[2] *Gyventojų ir pramonės įmonių surašymas Klaipėdos krašte 1925 m. sausio mėn. 20 d.* – *Statistinės žinios*, 7-ieji metai, Nr.9 (1927 05 27), p. 166, 171. Surašymo duomenys rodo, kad krašte buvo: evangelikų – 129862 (91,68 %), Romos katalikų – 7549 (5,33 %), žydų – 2402 (1,70 %), kitų krikščionių – 1179 (0,84 %), nekrikščionių ar nenurodžiusių tikybos – 648 (0,45 %). Liuteronų skaičius nustatytas iš bendro „evangelikų“ (liuteronų ir reformatų) skaičiaus atėmus Klaipėdos miesto bažnyčiai priklausiusius 956 krašto reformatų tikybos narius – tokį narių skaičių nurodo 1925 m. Rytų Prūsijos Bažnyčios deklaruoti statistiniai duomenys. *Pfar-Almanach für die Evangelische Kirchenprovinz Ostpreußen*. Königsberg 1926, p. 86.

[3] 1937 m. konsistorija nurodė 51 parapiją ir filiją. (LCVA f. 391, a 4, b. 756, p. 135-137); Karo išvakarėse buvo įsteigta Kauno Šančių filija; 1940 m. bendruomenių skaičių papildė atgautoji Vilniaus parapija. K. Gudaitis bendruomenių skaičių papildė Alytaus ir Šėtos filijomis (*Kristupas Gudaitis* Lietuvos evangelikai. Hamilton 1957, p. 419-420); Klaipėdos krašte 1926 m. veikė 32 parapijos (*Pfar-Almanach* 1926, p. 84-87). 1933 m. buvo įkurta Pagėgių parapija.

[4] A. Gelžinius prie Didžiosios Lietuvos liuteronų kunigų nepagrįstai priskiria krašte tikybės mokytoju dirbusį reformatų kun. Povilą Jašinską (sic!), o Klaipėdos krašte tarp „evangelikų“ kunigų nurodo Klaipėdos reformatų kuniga T. Pries. E. A. Gelžinius. *Lutherische Kirche Litauens*. Braunschweig, 1974, p. 82-83.

[5] Centrinės Vokiečių imigrantų tarnybos (EWZ) duomenimis 1941 m. iš Lietuvos ir Vokietiją išvyko 50427 vokiečių, tarp jų „evangelikų“ – 43245 (87,5 %), Romos katalikų – 5309 (10,8 %). *Arinė Lūcija Arbūšauskaitė* Gyventojų mainai tarp Lietuvos ir Vokietijos pagal 1941 m. sausio 10 d.

sutartį. Klaipėda 2002, p. 83, 92. Repatrijavusių liuteronų skaičius nustatytas apytiksliai, atsižvelgiant į nedidelį 1923 m. deklaruotą vokiečių tautybės evangelikų reformatų skaičių (vokiečių – 212 (2 %), lietuvių – 10,259 (97,22 %)). *Lietuvos gyventojai*, 1926, p. 29.

[6] *Arthur Hermann* Lietuvių ir vokiečių kaimynystė. Vilnius, 2000, p. 255 ff.

[7] 1945 m. balandžio mėn. J. Gavėnio laiškas J. Kalvanui. – *JKA Bažnyčios istorija* (puls. nenumėruoti).

[8] LYA VRM f. 135, a 7, b. 15, 110.

[9] *Darius Petkūnas* The Repression of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania during the Stalinist Era. Klaipėda, 2011, p. 30, 40, 47, 57, 61, 63. Konfesinę liuteronų tremties priežastį D. Petkūno knygos recenzijoje atmeta R. Laukaityrė, manydama, kad Lietuvos liuteronai buvo persekiojami ne dėl tikėjimo, „o dėl kompromituojančios tautybės“. R. Laukaityrė. Evangelikų Liuteronų Bažnyčios likimas Lietuvoje: istorija be vokiečių. – *Bažnyčios istorijos studijos*, V. Vilnius, 2012, p. 400. Recenzija kelia abejonių, ar autorė susipažino su knygos skyriais „*Lutherans under Surveillance*“ (p. 30-31), ir „*Concluding observations*“ (p. 60-63), kuriuose pateikiami faktai apie 1945 m. pavasarį vykdytą „liuteronų surašymą“ bei įslaptintas vykdomųjų komitetų pažymys, kuriose lietuvių tautybės liuteronai buvo identifikuoti „vokiečiais“.

[10] *Martynas Kumbys*. Aš vislab galiu per tą, kurs mane galinčiu daro. Klaipėda, 1993, p. 41.

[11] *Petkūnas* 2011, p. 65 ff. Procentinę (44 %) represuotų liuteronų kunigų išraišką atmeta R. Laukaityrė, manydama, kad stalinizmo laikotarpiu „galima sudaryti bent 20“ kunigų sąrašą, kurį ji ir pateikia. *Laukaityrė* 2012, p. 398. Laukaityrės sudarytas sąrašas rodo, kad autorė nėra pakankamai susipažinusi su Lietuvos liuteronų dvasinės tarnystės rangais – prie Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčios kunigų priskiria net neordinuotus Dievo žodžio sakytus bei kelis parapijoms patarnavusius Latvijos Evangelikų Liuteronų Bažnyčios kunigus. RRT igaliotinis Bronius Leonas Pušinis 1950 m. balandžio 12 d. ataskaitoje I. Polianskui, A. Snieckui ir M. Gedvilui už 1950 m. pirmąjį kvartą teigia, kad „Lietuvos SSR yra įregistruoti 29 evangelikų-liuteronų maldos namai, kuriuos aptarnauja 5 kunigai“ (LCVA f. R-181, a 3, b. 25, p. 16). Konsistorijos pirmininkas kun. E. Lejseris iki jo paties suėmimo įvardijo 6 Lietuvos Ev. Liuteronų Bažnyčiai priklausiusius kunigus (po jo suėmimo 1949 gruodžio 30 d. liko tik 5 kunigai). Šių skaičių konsistorijos pirmininkas nurodo savo laiškuose: 1949 m. liepos 5 d. Latvijos liuteronų arkivyskupui G. Tūrs, rugpjūčio 24 d. B. Pušiniui, gruodžio 20 d. I. Polianskui (JKA *Sūnčianieji raštai*; JKA *Protokoliai ir statistika (apžvelgus) Nuo 1945* (puls. nenumėruoti).

[12] 1952 m. konsistorijos duomenimis Lietuvoje buvo 26299 tikintieji: lietuvių – 18599, latvių – 7700 (LCVA f. R-181, a 1, b. 68, p. 1-1ad.). Konsistorijos RRT igaliotiniui rašė, kad 1958 m. repatrijavę 1562 Bažnyčios nariai, o 1959 m. – 1472. (LCVA f. R-181, a 3, b. 55, p. 73). 1960 m. liuteronų repatriantų skaičius nėra žinomas.

[13] 1962.01.24 V. Burkevičiaus raštas RRT pirmininkui. LCVA f. R-181, a 1, b. 135, p. 86-87.

[14] Maldos namų skaičius santykiu 1940 ir 1966 metais: Romos Katalikų Bažnyčia neteko 204 maldos namų (24,46 %), Sentikių – 8 (12,5 %), Liuteronų – 62 (71,26 %), Reformatų – 7 (58,34 %), iš viso Lietuvoje uždarytų maldos namų – 275 (27,6 %). Stačiatikių Bažnyčia toliau disponavo visomis savo 78 bažnyčiomis. Igaliojimo į. Rugpjūčio 1966 m. sausio 1 d. ataskaita RRT. LCVA f. R-181, a 3, b. 70, p. 28.

[15] LCVA f. R-181, a 1, b. 39, p. 7.

AR BUS ĮAMŽINTAS MOKSLININKO PALIKIMAS?

Prieš du šimtus metų Gedučių dvare (Pakruojos r.) gyvenęs Žemielio evangelikų liuteronų parapijos narys, freiheras Teodoras Grothusas (Theodor von Grothuss, 1785 01 20 – 1822 03 26), žymiausias Lietuvos fizikas ir chemikas, ir šiandien yra visame pasaulyje prisimenamas mokslininkas, pirmosios elektrolizės teorijos kūrėjas ir fotochemijos teorijos pradininkas. Pasak jo mokslinės veiklos ir gyvenimo tyrinėtojo prof. Juozo Algimanto Kriškio-pačio, įteigto Nobelio premija būtų buvusi skiriama šimtmečiu anksčiau, tai T. Grothusas būtų ją gavęs du kartus. Siekiant puseleti mokslininko atminimą, 1994 06 17 įsteigtas Lietuvos mokslų akademijos Teodoro Grothuso fondas, kurio valdyboje drauge su kitais žinomais mokslininkais darbuojasi ir Grothuso gimnazičiai, gyvenamasis Lietuvoje ir Vokietijoje. Šiuo metu fondo valdybos pirmininkas yra VU Chemijos fakulteto dekanas prof. Aivaras Kavira. 2007 01 19 Vilniaus universiteto Chemijos fakultete atidaryta Teodoro Grothuso auditorija.

Būta pagrįstų vilčių mokslininko atminimą ir išlikusį palikimą įamžinti ir jo gimtinėje šiuolaikioje Lietuvoje. Ar šias vilis paąys įgyvendinti? Šiuo skaitlyjams pateikiame dienraštį „Lietuvos žinios“ spausdintą straipsnį.

Pasaulio mokslininkų susijimo vieta turėjusi tapti Pakruojos rajone esanti Teodoro Grothuso laboratorija nyksta. Palikimo saugotojai nebeįmano, kaip apsiginti nuo pastato niokotojų.

XVIII amžiaus pabaigoje – XIX amžiaus pradžioje Lietuvoje gyvenusio Th. Grothuso atminimą pasiūvę įamžinti gimnazičiai nuleidžia rankas.

Gyveno motinos dvare

Ligotas Gedučių dvarininkų palikuonis Th. Grothussas, gyvenęs vos 37 metus, statomas į vieną gretą su amžininkais išradėjais Alessandro Volta, Andre-Marie Amperu, Luigi Galvani. Jam priskiriamas vieną didžiausių postūmių mokslo istorijoje padaręs elektrolizės reiškinio atradimas.

Mokslinė Th. Grothuso veikla lėmė, kad jis tapo garsiu Europos universitetų garbės nariu, profesoriumi ir akademiku. Įgimta liga, o vėliau ir sužeidimas, patirtas per 1812 metų karą, privertė mokslininką apsigyventi pačiame Lietuvos pakraštyje, Gedučiuose, esančiame motinos dvare. Manoma, kad viename jo pastatų Th. Grothussas buvo įsirengęs laboratoriją. Ji vienintelė ir išliko iki šių dienų. Gedučiuose Th. Grothussas taip pat mena jo bendraamžis ažuolas ir jo garbei pastatytas paminklinis akmuo. Kadaise ant šio akmens būta metalinio mokslininko bareljeto, bet vagys jį nugvelbė.

Liko tik laboratorija

Vienas buvusios Th. Grothuso laboratorijos savininkų Joniškio rajono Dvarelių kaimo žemės ūkio bendrovės vadovas Tomas Rudys LŽ pasakojo, kad iš mokslininko giminės jau po jo mirties dvarą pirmiausia nusipirko rusų armijos generolas Fiodoras Torna. Paskui šį nuosavybę ėjo iš rankų ir rankas, kol galiausiai vieni statiniai, išskyrus buvusią laboratoriją, visiškai sunyko.

Sovietmečiu Th. Grothuso laboratorija buvo paversta kolūkio darbuotojų bendrabučiu. Jie statinį gerokai nugyveno, iš buvusių originalių klinkinių krosnių ir sienas laikiusių kolonų mažai kas teliko.

„Norėdami atgaivinti Th. Grothuso atminimą, mudu su Vilniuje gyvenančia pedagoge Marija Čiurlienė pastatė išpirkome iš jį privatizavusių ir jame gyvenusių žmonių. Tikėjome, kad prikelta laboratorija pravers ne tik Lietuvos, bet ir platesniam būriui mokslininkų“, – sakė T. Rudys.

Padėti galėtų valstybė

Anot bendrovės vadovo, ir jis, ir M. Čiurlienė – Th. Grothuso gimnazičiai. Todėl abu įkūrė viešąją įstaigą „Gedučių akademiją“, kurios tikslas – įamžinti mokslininko atminimą. T. Rudys tikino, kad įstaigos gyvavimo pradžioje bandyta burti ir kitose Europos šalyse gyvenančius Th. Grothuso giminės atstovus, mokslininko vardas populiarintas rengiant mokslines konferencijas. Dabar ši veikla sustojė.

M. Čiurlienė LŽ prisipažino, kad plėsti „Gedučių akademijos“ veiklą trukdo jos garbus amžius ir užklupusios ligos. Tačiau abu Th. Grothuso palikimo saugotojai teigė, jog mielai juo pasidalytų su turinčiais idėjų ir noro šį palikimą puoselėti. T. Rudys apgailestavo, kad mokslininko laboratorija, kuri buvo puikiai užkonservuota, neseniai vėl išdraskyta – išplėtos durų ir langų ertmės dengusios pokšės. „Manau, buvusioje laboratorijoje toliau „darbuojasi“ vietos žmonės. Taip jie apsirūpina kuru“, – piktinosi T. Rudys.

Kultūros paveldo departamento Šiaulių padalinio vadovas Rytis Budrys pasakojo, kad Th. Grothuso paveldo tūrėtai pagal galimybes saugojo šį statinį, įtrauktą į Lietuvos kultūros vertybių registrą, kol jį įsigavo vagys. Anot paveldosaugininko, jei savininkai sumanytų pastatą prikelti, valstybė greičiausiai prie to prisidėtų, nes Th. Grothussas – pasaulinio garso asmenybė.

Netoli Gedučių įsikūrusio Žemielio muziejaus vadovas Pranas Razgus pabrėžė, kad Th. Grothuso laboratorija labai domisi kitų dalykų mokslininkai, net atvyksta į Pakruojos rajoną pasižiūrėti, kur buvo padaryti didieji mokslo atradimai.

Daiva Baronienė
„Lietuvos žinios“, 2014 03 05